

Locul al III-lea LUIS IONUȚ POPA Târgu Jiu

Jocul pisicii cu lumina

Privit din vitrină
trupul pare a fi o sită prin care se poate
cerne sufletul
mângâi geamul încercând să-l decupez
vreau să ajung la tine
trăiesc cu sentimentul că voi cunoaște
orgasmul
datorită mâinilor pierdute printre sâni
te văd precum o cușcă din care nu vreau să
mai ies
sunt în stare să arunc cheia în neant
să acopăr amorul cu o mantie
bine capsată de piele
nimeni nu are voie să ne deranjeze
văd, deja,
și finalul
în care desenez din fumul unei țigări
inimi pe tavan.

Jocul pisicii cu lumina îmi deranjează
gândurile
planurile
arătându-mi realitatea care nu face parte
din vitrină
m-am înșelat
sunt un kilogram de firimituri
aruncat într-un tablou de Picasso
din care porumbeii se hrănesc.

O nouă viață

I
În capătul străzii
m-am împiedicat de semnul stop
când voi nu ați fost atenți
l-am înlocuit
acum
este cedeză trecerea
în momentul în care
ea
va trece prin dreptul meu
imediat o să-l schimb
în drum cu prioritate.

Am toate actele necesare.

II
Două scaune, o masă și o țigară aprinsă
noi doi și lumina stinsă
ne fumăm în liniște amorul.

Două scaune, o masă
noi doi și lumina aprinsă
amorul s-a terminat
dar începem altul.
Două scaune
noi doi
față în față
ne privim
trecerea timpului pe chip.

Noi doi.

III
Am citit într-o carte
că o dată la 100 de ani
plouă invers
de la pământ spre cer
și chiar așa este.

Azi
ne-am ascuns
amândoi
în aceeași picătură
pentru a ne ridica
spre o nouă viață.

Un gram de război

În sat
bărbații cântă, joacă, se înrolează
au ocazia să-și apere țara, credința, familia,
depun jurământul
și cu pași mari, în șir indian,
pleacă să-și întâlnească necunoscutul
femeile plâng, pruncii țipă
nimic nu contează
pășesc printre lacrimile lor.

Pe front totul se schimbă
pământul se adapă
cu sângele îngerilor care mor,
cerul se deschide și îi așteaptă pe fiecare
pe un rând deja stabilit
dar ei se împotrivesc... vor să lupte
precum eroii din mit.

Într-un birou provincial
războiul s-a terminat
se toarnă vinul în pahare
alianțele se îmbrățișează
se alintă, se cheamă lăutarul
dar să-i anunțe au uitat
lăsând în continuare gloantele
și tunurile
să le curme suferința.

Cu pași mărunți revin acasă
vreau să-mi iubesc femeia
să-i spun chinul prin care am trecut
poarta este închisă
casa părăsită
doar nukul cel bătrân îmi sărută fruntea.

Azi, trăsura
se opreste în cimitir
iar lângă camarazi
pe mine m-am îngropat.

Mențiune ALINA IULIANA VERDES 16 ani, Suceava

iuliana, camere goale

uiți să închizi ferestrele. noaptea intri pe
rând
în camere goale perdelele sunt trase ușa e
deja un
desen abstract/ ai

o dorință. scoți mânușile înfig în carnea
pereților le intri sub piele pereții sunt prietenii
tăi talentați/ alex cel cu trotineta stela cu
păpuși
în toate în
toate sertarele. vecinul e viorel bată-l norocul

le numeri zilele. te joci cu bucăți de var
le iei jucăriile îi dezbraci de orice
emoție. pereții sunt prietenii tăi înzestrați
alex cel cu
tristețea afișată stela cu priviri entuziaste în
toate în toate
sertarele. și viorel se plimbă pe coridor e
vecinul cu capsă pusă

aceste camere nu ard când intri se lasă în aer
niște fluturi ei se iau după tipul din parc
după florile lui acoperite cu mărgelute
se iau
după iubita lui mergând pe ape

dimineata ieși pe rând
din camere goale. niciodată nu uiți
să lași un semn un accident sau un strigăt
pe gratis

iuliana, fără cusur

te uiți la toți dar câți vezi. n-ai stare arunci
mereu
obiecte nefolositoare și azi la fel niște vin
niște
întrebări în plus poșeta cu schepsis/ cu
intenție nemărturisită adică
trebuie
să le arunci

îți amintesti de moș crăciun/ la grădi
formatul painter ce barbă
până-n gât ce hohoho-uri
pân-la la stele. îți tragi speranța
peste ochi numeri pân-la zece îngropi
nostalgia sub preș

muți privirea. ghetetele se murdăresc în vârf
nu știi
cum urci cum cobori murdăria se așază
așezi între voi tăcerea/ frigul se prelinge din
camera de vizavi devii dependentă de căldură
ca mercurul

îi spui că de ce iubește pe nepregătite că
iubirile se nasc din nimic să fii tu
la paris tot se nasc altele reînvie ca nu știi ce
pasăre tu o îngropi lângă glezne nemângâiate

te uiți
la toți. imaginația îți joacă prin păr stai la
palavre cu puștii
cu iubitele lor fără cusur

Mențiune BIANCA COSTIUG 17 ani, Suceava

zborul de noapte

știi cu ce seamănă grădina. are flori rare
șanțuri din pământ
nou maluri cu șiret/ acum vii din grădină

aduci cu tine întâmplările de peste zi le ții în
așteptare ore pătrate saltă pe linia lor zici
stop și
ești
de mână cu fratele nostru

te faci că spargi fereastra. bătrânul de vizavi
cheamă
un cal vine calul pe sus ce aripi
ce croșetare călărețul
stă leșez în șa/ puiul fript pisicile verzi totul
are acum rost întâmplările trec pesubpod

până când curge din ele o simplă
tăcere apoi

ieși la întâlnirea de noapte prietenul e poet
are inele
cam lungi legate chinuit
de lumina
becului din haina lui se aude. se aude
fășăitul calibrat la bătaia inimii

treci cu poetul prin grădină șapca lui e o
săbie lucitoare și
libertatea lui
bate
ritmul guns n'roses

zborul se încheie subit unde e pagina veche
unde roade ea flori
după flori

cădere scurtă

nu-mi amintesc ce trebuie să fiu ce stradă
să aleg ce
cursă să alerg/ nu mă căuta sub multe vorbe
în cărți în cești

de cafea în volumașe
cu ștaif o babă senină mă vede în somn alerg
sălbatic îmi tremură
genunchii și fotografia din mână tremură
patul babei
o rog ceva drojdia poeziei sau altceva. nu
aude în somn
sunt prea departe

le spui cu ochi bulbucăți numele
meu schimbat. știu până la capăt că nu e
nimic ascuns
că totul e cristal

nu se reclamă nicio
dispariție niciun dezastru lenea nu distruge
poduri
pomii ăștia nu cară
omizi de import/ îmi fac treaba aduc zăpezi
ieftine

le dau jos din cer ca pe niște pâini le aștern
mieilor și fetelor tale deocheate
vălul lor se strâmbă și
pleacă nu
ascultă de-o flușturistică de-o cotoroanță cu
ochi migdalați

și bună
de fugă. și frica mă sărută
pe frunte nu-mi amintesc să fiu dragule
copilul ei din flori

*sunt în stare
să arunc cheia
în neant*

*să acopăr
amorul cu o
mantie*

*bine capsată
de piele*

*nimeni nu are
voie să ne
deranjeze*

*văd, deja,
și finalul*

*în care
desenez din
fumul unei*

țigări

inimi pe tavan.

LUIS IONUȚ POPA

*îți amintesti de
moș crăciun/
la grădi*

*formatul
painter ce*

barbă

*până-n gât ce
hohoho-uri*

*pân-la la stele.
îți tragi*

*speranța
peste ochi*

*numeri pân-la
zece îngropi*

*nostalgia sub
preș*

ALINA IULIANA

VERDES

*nu se reclamă
nicio*

*dispariție
niciun*

*dezastru lenea
nu distruge*

*poduri
pomii ăștia*

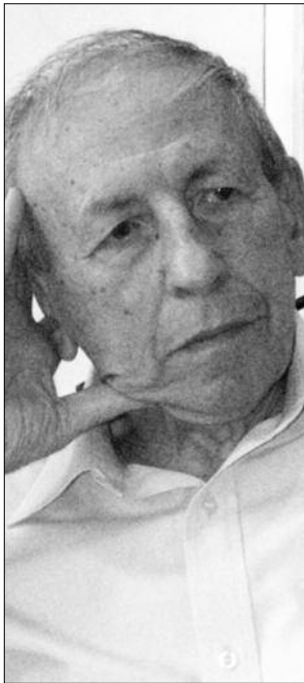
*nu cară
omizi de*

*import/ îmi
fac treaba*

*aduc zăpezi
ieftine*

BIANCA COSTIUG

Marin Ioniță



Schiță pentru un volum. Nu trageți în dinozauri!, II. Cazarma roșie

Recrutele (IV)

*

A fost prima data când am refuzat o sarcină. Când m-am împotrivit pe față sistemului. Mă așteptam la repercusiuni. Oricum, rămâneam un om liber. N-am să mai mă angajez niciodată în asemenea acțiune. Fiecare cu ale lui. Va veni și trenul meu. Să ajung acolo unde mi-am propus. Și unde îmi convine.

*

Dar nu a fost să fie așa. M-am trezit chemat la directorul secției agricole a județului. Nu era șeful meu. Eu eram angajat la CAM. Dar m-am prezentat. Mai mult din curiozitate.

M-am sfătuit, zice, și cu prietenul meu, inginerul Costache... Dacă vrei, vii la noi... El e de acord...

Tac încurcat...

Ascultă-mă bine! Nu te-ai săturat de Gherăseni?

Și dacă da?

Te poți muta într-o zonă frumoasă. Ai auzit de Monteoru și Vintileanca?

Nu prea.

Condiții de stațiune balneară...

Unde vreți să ajungeți?

Condiții excelente: casă, masă gratuite, salariu de câteva ori mai mare decât primești acum

Tot nu înțeleg.

Există pe undeva, pe acolo, o fermă model. Prima de acest fel din țară. Pilot pentru viitoarele întreprinderi agricole. Care se vor înființa.

Și se apleacă peste birou, ca să-mi fie cât mai aproape, de parcă ar fi să mărturisească o taină.

Vă ascult!

Îți spun, dar rămâne între noi! E vorba de o colaborare între un moșier instalat la Paris, care se teme de expropriere, și guvernul român. Are acolo pe cineva. A ajuns la găselnița aceasta.

Tipul, din înalta aristocrație, reușise să-și pună la punct o exploatare agricolă la cel mai înalt nivel. Dar a venit și peste el ce-a venit peste toată țara. Ca să o păstreze, a dat-o în custodie statului. Participare pe bază de egalitate. El cu proprietate, statul cu administrația. S-a emis un decret special...

Și ce rol am eu?

Știu! Ești prea mic pentru un război atât de mare! Chiar am stat pe gânduri, dacă să te arunc într-un asemenea viespar.

Dar te-am verificat. Poți mai mult decât s-ar crede. Și asta este un avantaj. Au pus mâna acolo pe putere niște profitori cu sprijin de sus. Trebuie să avem acolo omul nostru. Te fac atent că poți să-ți frîngi gâtul. Dar ești atât de tânăr și de neînsemnat că nu au cum să te bănuiască. Să nu-mi răspunzi imediat. Gândește-te bine. E riscant. Dar te retragem la primul semnal dacă devine periculos. Nu-ți cer să te lupți cu ei. Îți vezi cuminte de treaba ta. Și atât. Te numesc șef de sector. Care este liber la această dată. Nu iei locul nimănui. Și este sectorul cel mai ușor. Sunt sigur că te pricepi. Dacă merge treaba bine, are cine să ia acolo conducerea la momentul potrivit.

Știți, eu nu sunt decât un absolvent de școală profesională agricolă.

Sunt informat. Dai examene la liceu. O să te ajutăm să faci studii de agronomie, la cursuri fără frecvență. Ai să fi neapărat un inginer de talie mare. Ce zici?

Am să încerc.

Asta înseamnă că accepți! Nu te grăbi ca fata mare la măritat. Va fi un mariaj de-a dreptul blestemat...

Până atunci, te pregătești, cum am spus, în particular. Când ajungi inginer, o să fii altceva. Poate că eu n-am să mai fiu pe-atunci. Dar te văd director. Acolo, sau chiar în locul meu...

Domnule director...

Te-aștept când ești gata cu răspunsul. Încă o data, gândește-te bine. Dar nu întârzia!

*

N-am cu cine să mă sfătuiască decât cu prietena mea, viitoarea doctoriță. Mă îndeamnă să primesc. Îi pare rău, dar se bucură pentru mine. În seara aia, nu-mi mai toarnă picături de sedativ în ceai...

Pe primar, îl informez de-abia când mă duc să-mi iau rămas-bun. Mai mult, n-are rost să-i spun. Aceleași cuvinte: îi pare rău, dar se bucură pentru mine. Și îmi mărturisește că i s-a cerut părerea. Ba chiar că ne-a întocmit un referat favorabil.

Din nou sistemul a pus ghiarele pe mine. Am cedat fără tocmeală. Era o provocare. Mă aflam în ascensiune. Pentru care trebuia să-i mulțumesc.

*

Îți place?

N-am cuvinte!

Proiect texan inițiat de un magnat după abolirea sclaviei și adaptat la condițiile modern de-abia în prima jumătate a secolului trecut. Boierul nostru, descendent dintr-o familie domnitoare, avea ambiții mari. Așa ceva nu se mai găsea în România și poate nici în Europa. Dar investiția a fost recuperată. Chiar dacă după război nu mai făcea export, desfacerea era asigurată de marile restaurante din țară.

Dar rușii?

Ostașii armatei sovietice n-au împușcat decât butoaiele cu vin și n-au violat decât câteva femei din personal. Vinoteca a fost confiscată și predată în condițiile despăgubirilor de război. Câteva navete cu sticle învechite, au mers și la guvern pentru protocol. Au mai luat câțiva cai de rasă, trăpași de domn, pe care proprietarul îi cumpăraseră de la un general, din captură. În rest, n-a fost catastrofal...

M-a pus la punct conducătorul fermei, un bărbat durduliu, cu ceafa răsrântă peste guler și gușă ca de pelican sub bărbie, înfundat într-un fotoliu de piele din care numai capul îi rămăsese afară. Invită o tânără de la contabilitate să mă călăuzească în "teren". Sunt șocat. Așa ceva nu știam că există decât din cărți. Pomi fără coroane, cu ramurile-ntinse pe sârme, viță de vie pe spalieri... Zarzavaturi în ghivece sub cupole de sere, găini, curci, fazani și prepelițe în cuști, vaci mulse cu mașinării...

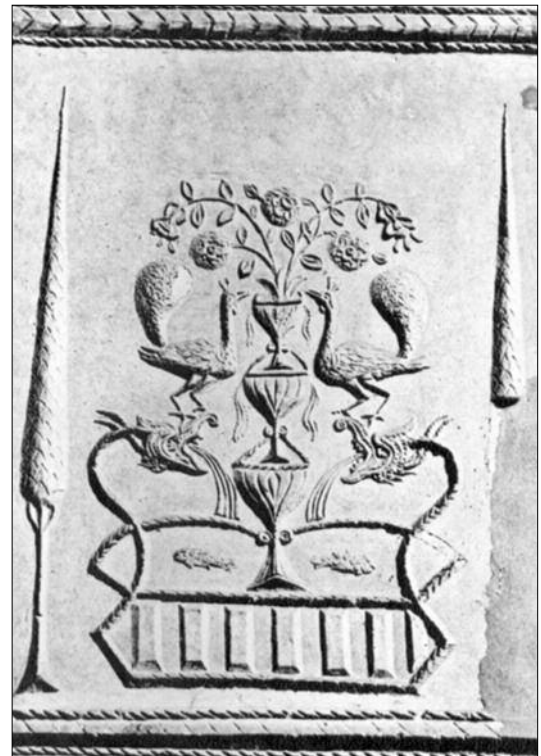
*

Nu știu cum de i-a trăznit prin minte șeful meu, când eram la Gherăseni, să mă însoare. Umbla ca un câine de vânatoare prin toate satele din jur, ba chiar prin Buzău, să-mi găsească mireasă. Poate că se simțea vinovat pentru mizeria în care trăisem după ce am fost tipat afară de vădana cu care se răsfăța. Până la urmă, a găsit-o. Într-un sat din apropiere. Parcă Smeeni se numea... După tratative în culise, la care eu nu am luat parte, m-a dus în

peșit oficial. Nu am protestat. Mi se părea amuzant. Și ce aveam de pierdut?

Casă mare cu temelie de piatră. Curte largă. Grajduri. Vaci. Șase perechi de boi. Patru cai. Trăsură. Tractor. Batoză. Cositoare. Chiar în spatele grădinii, o livadă de pomi și o întinsă postață de viță de vie. Câmp de arătură. Ce putea să își viseze mai mult un tânăr agronom? Ce gospodărie puteam să trântesc?

Dar fata? Nimic din toate astea nu se putea fără ea. Mă va vrea? Nu mă va accepta? De ce nu? De ce nu se măritase? Mă aștepta pe mine? Mai avea un frate cu mult mai mare, profesor universitar la București. Și el chemat la acest eveniment. Se părea că chiar se tem să nu mă scape. Dar dacă ea avea alte gânduri? Alte preferințe? Niște experiențe? Niște legături? A mai avut de-a face și cu altcineva?



O găsim. În camera ei. Cu păpuși. Cu jucării. O copilă întârziată. Care îmbătrânise fără să știe. Răsfățată. Răzgâiată. Nu i-a plăcut să-nvețe carte. Avea tăticul avere. Ea nu avea prea multă minte. Dar totul se compensa. Se echilibra. Domnul Stănescu, șeful meu, îmi da cu ghiontul în coaste.

E tot ce-ți trebuie! Nu fi tâmpit!

Nu sunt tâmpit! Dar fata arată ca o handicapată...

Amândouă părțile se trag deoparte să se sfătuiască.

Ia-o, îmi zice mentorul meu. Ascultă-mă pe mine. Că nu-ți vreau decât binele. A dat norocul peste tine. De ce n-am avut eu șansa asta?

Poate puteți s-o aveți acum... Ei îi este indiferent...

Lasă glumele idioate! E femeia ideală! Blândă! Ascultătoare! Avere nemăsurată...

Și cum să stai în pat cu pământul ăla?

De ce să stai?

O găoace între picioare are și ea ca oricare. Mai mult ce-ți trebuie?

Gata! E timpul ca băiatul să stea de vorbă cu fata.

Între noi. Singuri. Singuri-singurei. La urma-urmei, nu-i deloc urâtă. Ba chiar are un anumit farmec. Îi trec mâna peste păr. Ridică peste mine doi ochi limpezi și mulțumiți ca de cățelușă mângâiată.

Vrei să te măriți cu mine?

Da!

Așa ceva ascultau pe ușa deschisă pe jumătate toți ceilalți care dau năvală peste noi. Ne îmbrățișează. Ne sărută. Treaba e făcută. Mai rămâne să fie puse la punct amănuntele. Ne întoarcem în trăsură. Domnul Stănescu e fericit. Îi trângăne gura

Băiete, ai dat lovitură!...

Dar fata? Nimic din toate astea nu se putea fără ea. Mă va vrea? Nu mă va accepta? De ce nu? De ce nu se măritase? Mă aștepta pe mine?



proza

Glorioșii ani ai ratării

PLIMBĂRI „PERIPATETICE”

Gheorghe Năstase, cel care în calitățile de secretar și prim secretar al județenei P.C.R. Argeș a avut o contribuție decisivă la dezvoltarea economică și culturală a județului, era, când l-am cunoscut eu, un comunist atipic. Acum, după 30, reevaluându-l, nu pot spune că era un comunist de omenie, aidoma lui Iliescu, era mult mai cultivat, era un melanj ciudat de ideologii. În lumea sa interioară se cuprindeau non-violența budhistă, filtrată de Gandhi, mirifica lume a „Citadelei” lui Saint Exupery, care îți oferă răspunsuri la aproape toate întrebările, ecourile operei politice eminesciene, precum și actele esențiale ale intelectualilor și politicienilor români, începând cu pașoptiștii și terminând cu cei din perioada interbelică. Nu știu dacă a fost așa și până în 1974, când s-a retras din ultima funcție publică pe care a deținut-o – aceea de director al Televiziunii Române, ori așa se transformase după acest an, prin acumulări și decantări serioase. N-am îndrăznit să-l întreb niciodată dacă a avut două măsuri, una lăuntrică și una manifestată, deși m-a lăsat să mă apropiu destul de lumea sa interioară. De regulă povestea din viața și activitatea sa doar atunci când într-un dialog existau elemente care să facă oportune fragmente de mărturisiri, ori când eu îl priveam interogativ sau chiar el mă ruga să-i pun întrebări. Așa a fost, spre pildă, când mi-a spus că pentru un an, sau nici măcar atât, a fost șeful Tv.R. M-am oprit din mers, l-am privit surprins de noutate și am ridicat sprâncenele, zâmbind. „Da, mi-a zis, după ce Al Mai Mare (Ceașescu) m-a dat jos din fruntea județului am fost numit director la televiziune. Președinte al „Consiliului Național al Radioteleviziunii” era Dumitru Popescu, zis Dumnezeu. Îți dai seama, Aurel, să lucrezi cu însuși Dumnezeu ! Era prea mult pentru mine, acest Dumnezeu o cărmise spre filosofia nord-coreeană juche: adică suveranitate politică, autonomie militară și independență economică. Cultură pentru mase, de îmbărbătare, întoarcerea la realismul socialist. Shakespeare controlat, fără avangardă și alte decadente ! Așa că m-am pensionat pe caz de boală și sunt salahor la frumusețea grădinii mele, a familiei și a celor câțiva prieteni care au mai rămas lângă mine. Unii, mai temători, vin în secret pe la mine !”

Printre prietenii statornici, care-l vizitau fără teamă (Năstase a fost permanent în atenția Securității, știu asta din Arhivele speciale), și pe care i-am cunoscut, grație lui, s-au numărat fotbalistul Nicolae Dobrin și pictorul Gheorghe Vrăneanțu. Față de pictor nutrea o afecțiune aparte. După cum avea să-mi spună chiar Dl. Năstase, și el, și pictorul trăiseră calvarul caselor de orfani... Uneori, în plimbările noastre, era oprit de diverse persoane, care-i mulțumeau pentru nu știu ce ajutor, oferit cândva, ori pentru a schimba scurte și calde amabilități. Unii erau ingineri pensionari și rememora episoade de viață, aminteau de greutățile întâmpinate la construirea unor obiective economice, de mentalitățile conservatoare ale unor politruaci bucureșteni. Deși credeam că vizitele pe care i le făceam fostului demnitar comunist sunt cunoscute doar de câțiva prieteni, în anul 1987, parcă, în anturajul meu au apărut câteva personaje mai ciudate, intermediare, ca să zic așa, de prieteni de a căror loialitate mă îndoiam. Când „prietenia” mea cu noile personaje a căpătat o vechime de câteva luni, acestea au găsit cu cale să mă pună în gardă, în legătură cu Dl. Năstase. „V-am văzut cu fostul „Prim” Năstase. Nu vă supărați, vă spun așa, pentru că vă cunosc, omul acesta este în dizgrația lui Ceașescu și ar fi păcat să aveți neplăceri.” Altul, om serios și campion la delatuni despre mine, după cum aveam să aflu din dosarul de urmărire a mea, și față de care am greșit, lăsându-mă „cinstit” cu o sticlă de votcă, într-o seară mai dezlănțită, mi-a

spus direct o enormitate: „Bătrâne, îți pierzi timpul prețios, ce mama dracului. Te tot plimbi cu nebunul acela de comunist...” A urmat o serie de răutăți și nu le-am pus capăt decât cu o replică usturătoare: „Dacă nu te oprești, s-ar putea să te pocnesc. Scuză-mă, dar cu un colporteur nu pot vorbi altfel.” La scurtă vreme după aceste atenționări, mi-a trecut prin cap un lucru care sigur era real, anume că se urmărea izolarea fostului demnitar, ori a mea de el, conform unor planuri tipice de acțiune. Interesant este că din dosarul de urmărire lipsesc paginile legate de plimbările mele cu Dl. Năstase. Din două, una: ori subofițerul Tița, de la filaj, ne lăsa în pace, pe mine și pe Dl. Năstase, ori filajului plictisitor i-a preferat restaurantele, în care îi plăcea „să-și ducă veacul”. În continuare voi face recurs la însemnările fugare, făcute în acei ani.

„Joi, 21 mai, 1987 - Întâlnire cu dl. N (Năstase) – urmează obșteasca plimbare. Mergem în tăcere, abia în dreptul Schitului Trivale se oprește și-mi zice: „Întreabă-mă, simt că te frământă ceva.” „Sunt interesat de industrializare României și, mai ales, dacă ea este forțată, așa cum aud la „Europa liberă ?” Face o largă expunere a dezvoltării economice a Argeșului. Aflu date din culisele dezvoltării economice a județului, îmi vorbește despre opacitatea lui C. (Ceașescu) la ideile altora și despre slugărnicia unor specialiști din preajma lui. La un moment dat îmi zice: „Am avut multe discuții între patru ochi cu C., i-am sugerat să plătească bine invențiile și inovațiile, că numai în acest fel se descătușează energiile creatoare naționale și vom putea ține pasul cu tehnologiile occidentale. Uneori cădea pe gânduri, nu zicea nimic, părea să reflecteze pozitiv, alteori mă repezea, spunându-mi că n-are nevoie de o burghezie tehnocrată, că inginerii și tehnicienii au o datorie patriotică, nu trebuie să fie ghiftuiți pentru a și-o manifesta.”

Comentariu post festum: după a treia vizită, împreună hotărâsem să discutăm în timpul unor plimbări. Probabil că se temea de aparatul de ascultare din casă și de cei care-i supravegheau domiciliul. Stabileam ziua și ora viitoareii întâlniri, numai locul era același – la poarta Biserii Sf. Ioan, aproape de intrarea în Parcul Trivale. În parc ne abăteam pe cărări numai de el știute, prin pădurile dinspre cartierul Găvana, ori mergeam prin pădurile dinspre comuna Băbana. Adesea se oprea în dreptul unei flori, plante sau copac. Mă întreba dacă știu ce sunt? Avea cunoștințe vaste de botanică, cunoștea plantele de leac și pe unele chiar le culegea afectuos și le ducea acasă, îndemnându-mă să fac la fel. Vorbea calm, avea tot timpul un zâmbet cald, care, adesea, parcă venea din altă lume. Deși la vremea aceea eram trecut de 30 de ani și aveam încă vii, în minte și suflet, pagini negre ale familiei mele sub comunismul stalinist și dejist, smerenia acestui comunist mă surprindea ca pe un copil.

„Luni, 24 august 1987 - De data asta ne-am făcut plimbarea prin „Zăvoi”. Trecem prin mica colonie muncitorească a TCH și îmi spune istoricul ei. Mergem până la barajul de fugă de la Argeșeana, ne oprim, ne dezbrăcăm de cămăși, pentru a profita de soarele verii târzii. Îmi povestește despre hidrocentralele argeșene, Transfăgărășan și eforturile făcute pentru a respecta termenele de execuție. Este melancolic. La întoarcere îmi spune, ca de fiecare dată, că încătușarea creativității va duce la prăbușirea unei lumi care ar fi putut fi printre cele mai bune dintre lumile posibile.”

Comentariu post festum: recitind aceste rânduri mi-am amintit că l-am întrebat de ce Marele Cărmaci, sedus și de China, nu aplică metoda „o țară și două sisteme”. Răspunsul a fost simplu – cancerul cultului personalității a atins totul în mintea lui. Ori știu mai multe, ceva ce noi nu știm. Un lucru este clar: fața

întregii lumi se va schimba și timpul nu este departe.

„Vineri, 20 noiembrie 1987 – Am venit de la București cu primele trei exemplare ale „Cărții făpturii”. Mă opresc la „Palatul Culturii” (azi Curtea de Apel), îi arăt cartea lui Bârsilă, care se bucură ca un copil. Îl invit la o votcă și o cafea, la restaurantul „Minion”.

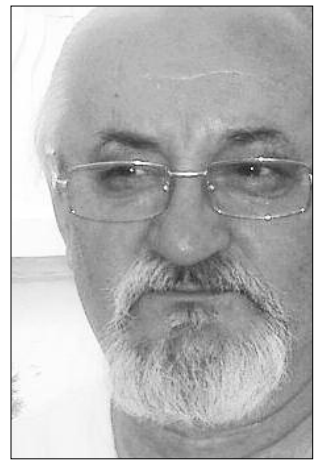
„Sâmbătă, 21 noiembrie 1987 – Pe la ora prânzului merg la dl N (Năstase). Este în curtea vastă a casei, inspectează trandafirii și pomii. Îl salut de lângă gard și îmi răspunde bucuros: „Bine ai venit, Aurel, intră, te rog. Vine iarna și vreau să văd cum le mai este minunilor mele din curte !” Îi spun că, în sfârșit, mi-a apărut cartea. I-o arăt, o răsfoiește, mă felicită și mă îmbrățișează. Merg puțin în casă apoi ne plimbăm prin Expo – Parc. După un ceas de plimbare și dialog îmi spune că l-a vizitat Tomozei. „Este tot mai dezamăgit de ce se întâmplă în cultura românească, îmi zice. „Vremuri bolnave, dragă Aurel, paranoice. Să încătușezi spiritul și creativitatea unui popor este o crimă și urmările ei sunt greu de calculat. N-am învățat nimic din „erorile” perioadei staliniste. Lumea noastră (socialistă) a intrat în concurență cu cealaltă lume (capitalistă) având ca principii de bază nu competiția și umanismul, ci teama și ura. Astea duc la uzura socială și, în cele din urmă, la prăbușire.” La despărțire îmi dă o pagină bătută la mașină. Să o citești și să reflectezi. Vom discuta despre cele scrise acolo.”



Pictură de Gh. Vrăneanțu - 1983

Comentariu post festum: La câteva minute după despărțire, am scos din buzunar hârtia și am citit stupefiat un citat din Saint Exupery, de o frumusețe rară: „**Maimuțele revoluționare nu pot menține puterea pentru că odată obținută prin violență le lipsesc regulile jocului, singurele care dau durată unei orânduiri. De aceea niciodată nu îmi voi umili prietesele trădătoare punându-le să spele rufe alături de slujnicele de rând ci le voi tăia capetele pe eșafod în sunetele trâmbițelor de aur...**”

Omul îmi mai citise fragmente din Exupery, autor îndrăgit de amândoi, dar acesta mi se părea cu totul special, poate pentru că îmi ceruse să reflectez la el în vederea unei discuții-analiză, cum făceam, adesea, cu unele texte poetice, ale mele sau ale altora. După câteva zile de la primirea acestui text l-am întâlnit pe Tedi Georgescu și i l-am arătat și lui. Tedi, care făcuse o glumă frumoasă, cândva, pe seama prieteniei mele cu demnitarul comunist, a propus să-l vizităm pe prietenul nostru bătrân, pe Teja Djuvara, și să-l întrebăm de ce mi-a dat Năstase chiar acest fragment ? „Precis este un gest sibilinic, a zis Tedi, ușor ironic, vreun presentiment despre ce va să se întâmple !”



...mi-am amintit că l-am întrebat de ce Marele Cărmaci, sedus și de China, nu aplică metoda „o țară și două sisteme”. Răspunsul a fost simplu – cancerul cultului personalității a atins totul în mintea lui.

Calipsa Diaconescu

TRISTE AMINTIRI DIN TIMPUL OCUPAȚIEI GERMANE 18 NOV. 1916 ȘI SUB OCUPAȚIE

(fragmente)



Calipsa Diaconescu

Născută la 5 noiembrie 1888, la Căndești, Calipsa era fiica lui Nicolae Stan Popescu și a Paraschivei Cristea (descendentă a domnitorului Petru Cercel). Deși a urmat doar cinci clase la școala din Boțești, avându-l ca învățător pe „domnul Stoenescu”, era dotată cu o inteligență ieșită din comun. Citea foarte mult, inclusiv manualele școlare ale fiului Ion – elev la liceul bucureștean „Mihai Viteazul”, așa învățând chiar să lege câteva fraze în limba cehă, care-i vor fi de folos în timpul ocupației germane.

Pentru „a intra în rândul lumii” și a uita de visul de a merge la școală (situație absolut compromițătoare pentru o fată în acele timpuri), a fost căsătorită, în anul 1905, cu preotul Ioan Diaconescu. Nu au avut copii, dar au înfiat doi nepoți – pe Ion, viitorul lider țărănist, fiul fratelui ei, preotul Nistor Popescu din Căndești, și pe Ecaterina, fiica celuilalt frate, preotul Ionel Popescu din Dobrești. Vară primară cu Niculina, soția lui Ion Mihalache, pe care le-a legat o prietenie deosebită, Calipsa era mereu în anturajul acesteia, astfel încât oamenii politici ai vremii care poposeau la Mihalache veneau în vizită și la familia Diaconescu: Nicolae Titulescu, dr. Lupu, prof. Răducanu ș.m.a.

Femeia cochetă, plină de viață, dornică de învățătură, agreabilă, cu un dezvoltat simț al umorului s-a prăbușit odată cu arestarea fiului său Ion, iar tristețea a pus stăpânire pe casa din Boțești. Calipsa Diaconescu a trecut în lumea de dincolo în anul 1975.

Notațiile de mai jos se păstrează într-un carnetel. Cu siguranță că au mai fost și altele, căci textul se termină brusc. „Nenicul” la care se face referire este fratele Nistor din Căndești.

În transcriere, am folosit grafia actuală.

Nu credeam și nu voiam în ruptul capului să stăm sub ocupația Germană, totuși, fatalitatea a fost ca să nu putem pleca. Ținusem în casă, cât a stat frontul la Dragoslavele, trei familii de refugiați Rucăreni: Niță al popii cu Busuioc, ginerele său și Pădureanca, cealaltă fiică a lor, cu toți copiii lor. Tot ziceam că mai e încă timp... [...] După ocuparea Olteniei

s-a dus popa cu nenicu la Târgoviște să se intereseze cum putem pleca pentru că sosise versiunea că nu se mai poate trece. Adevărul a fost că au venit înapoi cu dureroasa știre că e prea târziu, că cei plecați se prăpădesc pe drum, în timpul acela rău de toamnă ploioasă. În plus nenicu cu 4 copii mici și îndărătnic mereu. Asta era Marți 15 Noiembrie. [...]

Miercuri dimineața sosim acasă. Ghică Anastasescu care era la Popescu ne oprește în drum și ne spune că Piteștii s-au predat asemenea și Câmpulungul, că trebuie să se strângă toți Rucărenii ca să facă planul de predare. Eu nu mai știam ce să fac din acel moment. Blestemam mereu soarta și regretam că n-am plecat mai de mult, lucru care mi-ar fi fost poate ușor dacă nu am fi fost așa de legați de familie și pentru care lucru am și rămas.

Miercuri seara am plecat la Dobrești să vedem cei d-acolo ce fac. Ei nu se gândeau la plecare. Noi stam tot timpul cu coviltirele gata la căruță și hotărâți dar cei din jur mai nehotărâți toți. [...] La ora 3 din noapte, Joi dimineața ne-au sculat Câmpulungeni și Rucărenii și au insistat săracii să plecăm cu ei la noroc dar nu m-am îndurat de familie să-i las pe toți acasă și eram și cu răspunderea Băncii.

În cele din urmă au plecat numai cei din Câmpulung, Rucărenii rămânând toți, dar absolut tot ce a avut Rucărul și Dragoslavele mai săltat. La toate casele aproape erau refugiați. Joi, pe la ora 10 a.m. veni știrea că o ordonanță a lui Mihalache, trimis de el cu ultima scrisoare acasă, trece spre Moldova. L-am căutat și pe plicul care-i scrisese verișoara, am pus pe popa să-i scrie și să-l roage cu lacrimi să aibă el grijă și de Ionel al nostru care plecase fără să fie chemat cu ordin, plecase împins numai de conștiința lui că trebuie să plece, plecase numai de Luni cu vreo trei zile înainte și de starea situației lui pe drum, în retragere, noi neștiind nimic.

În fine, la ora 1 p.m. Joi, iată și Consiliul băncei adunat. Erau cu toții duși la președinte acasă. Eu nu aveam liniște de fel, cu toate că măicuța era cu mine în casă, nu știu ce mă face să ies la poartă. La capul șoselei din sus se vede venind în trap nebun soldați din cavalerie. Șoseaua era pustie. Strig eu prin curți, pe la case să iasă Rucărenii, nimeni însă, parcă intraseră toți în pământ. Armata se oprește la primărie injurând, bat un gardist care nu știa să le arate mai repede drumul la Greci. Cer, strigând în

gura mare, harta județului. Eu nu știam, de frică, ce sunt ei. Aveam harta, dar dacă vor fi nemți și sunt așa zoriți să taie drumul armatei noastre? Săraca de mine, nu vedeam nici că au uniformă Română și nici barim că vorbesc Românește. În fine, încredințată că sunt Români îi servesc eu cu harta județului. Cavaleria pleacă spre Greci. Vine și Consiliul Băncei. Popa stă în casă și împarte bani la toți membri și eu nu mai pot de frică că ne surprinde inamicul și cu casa deschisă. Au luat asupra lor câte 1000 lei fiecare membru din Consiliu (era mare atunci mia), iar Zamfirescu din Greci nefiind, a rămas tot asupra noastră și mia lui. [...]

După plecarea Cavaleriei șoseaua se umpluse de Infanterie. Armata asta toată se retrăgea de la Căineni spre Târgoviște pe la noi și erau mai mult regimente Oltenesti. Nu știu cine îmi spune că e și un soldat de la noi, Nicolae Nedelcu, cu acele regimente. Cum eu știam că acel soldat e cu Baicu la un loc și cum Lina nu știa nimic de Baicu crezându-l poate mort, mă hotărâi să întreb eu soldatul de la noi ca să dau Linii o știre mai sigură. Plec la deal și cum casa băiatului era în drumul Grecilor, până să-mi spuie el tot: Baicu e bine, vine și el pe urmă, vede armata urcând cu caii cu șleaurile tăiate și fără furgoane. Rătuit băiatul nostru zice: Uite a sosit și coloana noastră. Dar speriat de ștreanguri tăiate își pierde capul și el și zice: De ai noștri,ăștia parcă nu sunt, mi se pare că e inamicul. Cum era să cunoaștem noi inamicul, dacă nici soldații noștri nu-i cunoșteau bine. Și era doar Nedelcu Nicolae, om destul de deștept, dar atât era rătuteala de mare.

În fine, cei ce urcau ne lămuresc că sunt Români și i-a surprins inamicul în coastă, unde au lăsat toate proviziile, plecând numai cu caii.

Eu n-am înțeles în care coastă, era a Bârzeștilor, dar crezând că e asta, am tulit prin grădini de frică să nu mă întâlnesc cu nemții pe șosea. Când am venit acasă, în fața caselor erau numai steaguri albe la toate casele. Soldații care veneau în goană, surprinși de inamic, daseră ordin să puie steaguri, să predea satul ca să nu dea foc inamicul. Imediat vin alții și spun să retragă cu orice preț coloanele, să se întoarcă înapoi Cavaleria și Infanteria toată și să susțină retragerea în Lențea. Cavaleria venind înapoi din Greci și văzând cearșafuri albe, ne amenință: Luați cearșafurile că dăm foc la case! Eu de colo, fără să înțeleg rostul, zic: Ei și ce, vreți să mai scap cearșafurile? Arză și ele! Fără să mă gândesc să mai iau ceva din casă barim de schimb, eu care țineam atât de mult la lucrurile mele! Și tocmai în acele zile urâte de Noiembrie 17, început de toamnă tristă. Atâta era de mare durerea ceia, pe care nicio mână și nimeni nu o va putea descrie! Târziu am înțeles că era o insultă pentru armata noastră, din fericire se mai găseau și conștienți, arborarea

cearșafurilor în timpul când era șoseaua ticsită de armată. Stam ca morți de frică acum să nu se dea lupta pe sat în noaptea ceia. Să ceară deslușiri la ofițerii Români, ce trebuie să facem noi populația. Se formează un grup de Rucăreni și d-aici și îndrăznesc să întreb pe locotenentul Ioanid din reg. Caracal. Domnule, e nevoie să ne retragem populația mai la o parte? Taci, părinte, că te raz! ăsta a fost răspunsul. A întrebat altul mai politicos. Taci, domnule, că te împușc! Socotește de vezi ce e de făcut. Informații refuză să dea și totuși stau pe cai gata să primească inamicul. Tunurile din deal de la Sfârlogi încep să tragă, din fericire tirul îndreptat spre Dâmbovița, la deal. Încotro s-o luăm? De ce nu mă dusei la Căndești cu nenicu și măicuța, acolo cel puțin nu mai era armata! S-o luăm de vale spre Dobrești, ziceau alții dar să ne despărțim de tot. Ionel la Moldova, alții la Căndești, popa în Boțești, eu, m-o apuca zidul acesta de nepătruns în altă parte, mai bine toți la un loc. [...] Ziceam: Hai să stăm cu toții în casă când vor veni nemții, femeii și copii cu bărbații noștri la un loc și mai triste și mai motolite și n-are să se întâmple nimic. Ți-ai găsit să asculte cineva. Să se ascundă cât mai departe, așa hotărâu. Dar dacă te găsește ascunsă, o fată singură, nu e mai rău? În definitiv erau zăpăciți și ei și nu știau cum e mai bine. Zicea Lucreția Busuioc: Marioara maichii



Cele două verișoare, Calipsa și Niculina - viitoarea soție a lui Ion Mihalache

dragă, pentru cine te-am crescut? Te-a crescut maica în colivie și plângea și se jelea. A îmbrăcat-o în haine rupte și a suit-o în pod la Floarea Nicolăescu; ceilalți în toate părțile. [...] Încotro s-o luăm? Dacă pe popa or să-l ia ostatic? Totuși trebuie să se ducă ca garanție pentru satul lui. Am rămas aici, trebuie acum, are datoria să apere satul și să răspundă pentru el. Dar eu ce mă fac atunci singură cuc și razna de toți ai noștri?

Plecăm cu toții, femeii și copii, țața Veta cu copiii; o întreb: Ce mai zici acum de copiii cei morți? Nu e așa că sunt ascunși mai bine ei? Nu mai zic nimic mi-a răspuns, mă vait de acești doi mai rău. Asta era situația! Am fi intrat cu toții bucuroși în morminte, mai bine!

Copiii lui Bărbulescu, fetele lui tata socru, Norica Nițescu cu fetița cea mare în brațe, Marieta, în fine, toți d-aici din centru plecăm la deal la N. Tuican pe întuneric beznă și lovindu-ne de soldați pe drum. Acolo, casă în mal și pe muchia dinspre Apus, șir de focuri de patrule iar în casă sute de suflete. Gemeau casele. Refugiații popa Nicolae din Rucăr și popa Răuțescu din Dragoslavele cu încă 7-8 familii

Când am venit acasă, în fața caselor erau numai steaguri albe la toate casele. Soldații care veneau în goană, surprinși de inamic, daseră ordin să puie steaguri, să predea satul ca să nu dea foc inamicul.

restituiri

numeroase cu copii și câți, și câți alții. Aveam febră puternică și n-am putut să stau un pic. Nu vedeți că suntem mai expuși aici? Eu mă duc singură acasă. Barim e acasă la mine, cu popa la un loc! Am plecat un cârd mare la dl Stoescu că o fi mai adăpost. Acolo, în adevăr, făceau mâncare și era mare liniște. Catrinescu, învățătorul din Dragoslavele, a rămas surprins de panica noastră și mereu mă întreba ce e prin mijlocul satului. Toată noaptea la Dnul Stoescu

n-a dormit nimeni. A venit și tata socru p-acolo și l-am luat la trei. Ai plecat să te ascunzi, dumneata, bătrânul și ai lăsat pe popa tânăr să îl ia nemții? Credeam cu toții că partea din mijlocul satului e luată. A venit și popa puțin p-acolo dar l-au chemat înapoi că venise Baicu cu niște ofițeri de la tunuri, pe care le aduseseră de astă dată până în Lențea. Se vede un foc mare p-aici. Zic cei de la Dl Stoescu: Or fi dat foc primăriei! Sau ai noștri sau or fi venit nemții! Erau bieții noștri araci pe care îi pusese soldații români pe toți pe foc de se vedea parcă în adevăr că o casă ardea, de mirare cum nu s-au aprins și casele aici. La ziua când, cu orice preț, voiam să-mi mai văd odată cel puțin casa, Dnul Stoescu zise: Nu plecați, nenicule, acum. În revărsatul zorilor se dau luptele mari! Mai mult m-am hotărât atunci să plec. L-am întrebat, la plecare, pe D-lui care ne spusese să lăsăm în casa Băncei oarecare capital. Ce să face cu el, dacă îl ia nemții? Cine răspunde? Casierul, a fost răspunsul Dumnealui. [...]

La Căndești, credeam noi că e imposibil să găsească nemții satul. De la Dl Stoescu până acasă, abia am răzbit printre coloane întregi de vite pentru tăiat tot ale armatei noastre în retragere spre Târgoviște, prin Greci. Sigur că n-au ajuns la destinație. Acasă am găsit pe Baicu gata pentru a pleca a II-a oară spre Lențea. Nici nu știu ce l-am întrebat și ce mi-a răspuns el. Imediat au venit alți ofițeri Români care dormiseră rătăciți pe Lențea și au mâncat la noi în odaie, pe masă, Ileana știe ce le-a dat, eu nici nu-i vedeam, parcă. În grabă am pus caii să plecăm la Căndești, am umplut sânul de bani mărunțiș dar când să plecăm, ne spune țața Alexandrina – pentru că era să meargă împreună cu mine și Norica și fetele din sat toate – ne spune că dealul în sus e plin de armată și că nu mai putem pleca. [...]

Trebuie să plec imediat la Căndești... Dar cu cine să mă duc? Popa era întins de toți să stea în frunte, să parlamenteze cu inamicul. Nu-l lăsau de loc să se dea la o parte, eu cu altcineva nu plec de teamă că mă întâlnesc cu nemții pe drum. Barim să ne ia sau să ne omoare pe amândoi odată. [...]

Am sosit într-un sfert de ceas la Căndești, trecând printre Rucărenii care ne strigau: Așa ne-a fost vorba? Ați plecat? Apoi șoseaua ticsită de cirezi de oi, vaci, toți proprietarii și ciobanii plângând în hohote. Le strigam la toți: Dați-le la pădure, la margini, ascundeți-le de pe șosea. Armata din Cavalerie, crâmpie, soldați cu șeile la spinare, cai căzuți și omorâți pe marginea șoselei. Noi, cu batiste albe la îndemână și cu inima cât puricele de teamă să nu fie și nemți amestecați prin atâta sodom de armată.

La Căndești, liniște până atunci. Popa se înapoiază imediat, lăsându-mă pe mine la adăpost de orice emoție, credeam cu toții, că prea suferisem la Boțești.

Acasă, cum a sosit el, au sosit și nemții, după prima vedere destul de omenoși. Mă mai liniștisem puțin la Căndești, când ne vine în casă un ofițer de la escorta Regală, trimis de la divizia care se afla în Căndeștii din Vale, că inamicul e semnalat în Vulturești și să trimeată patrula din Căndești într-acolo. Am aflat în urmă că, în timpul când nemții trăgeau focuri asupra Boțeștilor, un ticălos de ofițer român comunica la telefon din Boțești diviziei, la Căndești, că inamicul e în Vulturești și noi am trimes acolo armata cutare, sub comanda ofițerilor cutare... și a ocupat pozițiile din dealul Bârzeștilor. Asta îl făcea pe ofițerul Protopopescu, la Căndești, să nu mă creadă când eu îi spuneam că nemții sunt în Boțești. Mai mult de rugămințile noastre a trimes patrula și spre Boțești care, după cinci minute, s-a întors cu vestea: Inamicul e aici, în deal, venind dinspre Boțești. Îl cunoști tu, măi,

băiete, nu se poate! Da, dle locotenent, sunt nemți cu câști și ne-au primit cu focuri. A plecat bietul ofițer, singurul conștient de datoria lui din câți au trecut p-aici, când îi spusese, la venire că o să-l surprindă nemții, mi-a arătat revolverul. Când a ieșit din deal, călare și cu patrula după el, nemții au fost așezați în linie de bătaie pe muchia Bălților și printre toate focurile lor a scăpat inimosul ofițer ca să ducă vestea și tunurilor de la Sfârlogi și diviziei din Căndești. S-au așezat nemții pe muchie și timp de o oră au tras la focuri asupra satului. Se îndreptătea poate și soldații din patrula care veneau mereu în curte la noi și întrebau de ofițerul lor. A rămas unul mort și unul rănit din acei soldați, chiar pe dealul Căndeștilor. Începuseră și tunurile din deal de la Sfârlogi să bată și nemții pe muchie. Eram cu toții în casă la tăicuțu și pe nenicu îl certam că n-a vrut să plecăm. Gloanțele treceau pe deasupra noastră, casa fiind situată sub mal. În cealaltă parte intraseră gloanțe și în case, din fericire nicio victimă. Dase nenicu ordin să fie caii gata. Când o începe să cadă ghiulele nu mai putem sta, zicea el. Dar încotro s-o mai luăm acum? Pe Potoc la vale. Imposibil printre focuri. Oamenii din sat veneau pe brânci și întrebau: Ce ne facem, părinte? Stați liniștiți, să nu cumva să

casele. Din fericire fiind niște ofițeri cum se cade ne rezervă 2 odăi pentru noi, cele locuite și la nenicu 2 pentru familie. Pentru asta au bătut de 3 ori soldații cari, înfuriați de neceaz ne-au tăiat păsările toate, găște, curci, rațe, etc. Au tăiat și vaci și porci: 11 vaci în acea noapte, afară de porci. A doua zi iarăși, jaf în curte, pe lângă piei de vaci erau și aripile și capetele de la toate păsările tăiate. După ce nu mai era picior de neamț în sat, atunci abia se auzea jalețul și vaetul bieților oameni. Ei abia atunci puteau vedea ce le lipsește, toată noaptea șezând înghesuți în câte o odăiță, ba pe mulți îi daseră afară cu copii cu tot. Și nu numai oamenii din sat se jeleau dar și noi toți plângeam și nu știam ce să mai facem. Când îi vedeam dimineața plecând îmi venea în minte: Iar noi locului ne ținem... O frăție nemaipomenită se născuse între toți Români și inspectau împreună ascunzătorile și plângeau cu toții gropile dezgropate. Era Dumineca dimineața și am scris iar la Boțești să văd p-acolo ce a mai fost. Fusesse liniște... Nu dormiseră nemții nici a II-a noapte. După prânz a venit la mine și m-a luat acasă, pe jos, pe un noroi foc. În deal la Căndești ne-am întâlnit cu trupe ungurești de Artilerie de munte și le-am dat drumul spre Căndeștii din Vale, spunând la toți că acolo e sat mare și bogat



Casa din Boțești există și acum.

răspundeți cu vreun foc, stați cuminți că trebuie să se oprească și ei dacă nu e rezistență. Ne închinam cu toții și așteptam ghiulelele de la Sfârlogi îndreptate spre nemți și în satul nostru. Din fericire, Românii, știind că e zadarnică rezistența aici, au plecat cu tunuri cu tot și nemții au coborât în sat tocmai când se întunea de seară, negură de oameni cari umpluseră curțile și casele și tot nu se mai terminau. Cu lumânări aprinse au căutat peste tot prin poduri, pe sub paturi, au luat tot ce au găsit de mâncare, zahărul și dulceața, au făcut prăjituri toată noaptea, iar noi am dormit 4 familii cu copii și slugi la tăicuțu, în odăița cea mică, încolo fiind tot ocupat de ei. Tocmai după plecarea lor am putut vedea ce era prin case și curți de jaf. Doagele lui tăicuțu, pătulul plin, le da pe amândouă ușile jos și le făceau foc să lumineze ca să juipoaie vaci și să fiarbă carnea, iar bietul tăicuțu, cu mâinile sub chimir se uita pe fereastra odăiții și ofta. Altă dată, îi vede în sala din mijloc făcuți piuaș să se suie în pod. Dânsul zice: Lasă că n-au scară și n-or să se suie. Avea între 300-400 duble ovăz. Dimineața, în tot satul era ovăz îngroșat prin noroi, căraseră tot ovăzul la cai, în tot satul. Erau în curte capete de vaci, piei, mațe, schelete întregi, că ei luau numai carnea. Era prin curte pe la noi trecerea frontului și nu mai rămăsese noroi nici pic, se bătuse sau se curățase că era ulița svântată.

Nu știu cum, în acea noapte, în mijlocul tuturor, eu am dormit liniștită, o văzusem și p-asta. Am trimes a doua zi la Boțești să vedem ce a fost. Îmi scrie popa că au trecut nemții ieri de zi și s-au purtat admirabil. Dacă ne-au luat 2 cai, pe al lui Moldoveanu și pe puilul nostru iubit, i-am dat cu plăcere, zicea el. Un adevărat blestem. [...] A doua seară 19/20 Noiembrie vine din Văleni un batalion cu destinația să doarmă tot în Căndești. În seara I-a fusesse un reg. Infanterie plus Cavalerie. Se umplu din nou

iar aci, în Căndeștii din Deal nu mai e nimic fiind satul mic și deja devastat de două nopți. Până în Boțești noi am întâlnit mereu armată iar măicuța și nenicu care ne petrecuseră până în deal la Căndești, s-au postat în deal, îndreptând și ei trupele mereu spre Dâmbovița și tot uitându-se să nu ne fi luat și pe noi prizonieri cu ei.

Așa timpuri de groază am trăit! Pe drum spre Boțești, soldații semănați prin văi dau mereu la puști iar eu tremuram la fiecare de frică că trag după noi. Ne-am întâlnit pe la odaie cu un soldat care știa Românește și l-am întrebat de ce trag focuri. Mi-a răspuns. Așa trebuie, ca la patrulă să cerceteze. M-am liniștit abia atunci că nu trag în noi. Când am sosit acasă, am găsit casa plină de unguri. Dormea la Boțești acum a treia noapte o coloană artilerie de munte și eu am pățit ca Sf. Petru, că acum la Căndești a fost liniște. Am rugat pe Ungurii care mai știau Românește să doarmă sus în odăi și să ne lase și nouă odaie de jos dar n-au primit și le-au ocupat ei pe toate. Un curcan al meu îl tăiasse și îl scosese în întreg rasol, îl împărțea pe masa din salon. Mâncaseră toată dulceața și zahărul, tot ce găsiseră în casă, pentru că noi, în acele timpuri lăsăm totul descuiat. [...] Era prin curte numai păcură și erau și pereții caselor negri. Se dase foc la petrol și ploaia de toamnă cu burul adusesse negura până la noi. Ce să mai spunem de aer când se înnegriseră și pereții. [...] Tot timpul ocupației am stat cu casele aproape goale și cu haine numai de purtare și ce-a fost mai prost. Restul tot îngropat. De notat că la ocupație, într-o groapă mare în magazia de la deal, în urmă devenită bucătărie, îngropasem și mobila, paturile de fier cu somierele, tablourile și tot ce era mai de valoare. Altfel le duceau și pe ele prin sat, poate. Un biet tablou fără ramă, cu toți domnii Români l-au găsit sus și l-am găsit rupt bucățele și călcat în picioare de Unguri. L-

-continuare în pag. 22 -

S-au așezat nemții pe muchie și timp de o oră au tras la focuri asupra satului. Se îndreptătea poate și soldații din patrula care veneau mereu în curte la noi și întrebau de ofițerul lor. A rămas unul mort și unul rănit din acei soldați, chiar pe dealul Căndeștilor. Începuseră și tunurile din deal de la Sfârlogi să bată și nemții pe muchie. Eram cu toții în casă la tăicuțu și pe nenicu îl certam că n-a vrut să plecăm. Gloanțele treceau pe deasupra noastră, casa fiind situată sub mal. În cealaltă parte intraseră gloanțe și în case, din fericire nicio victimă.

restituiri



TAINA SCRISULUI ROMÂNESC. Paisprezece „basne” filologice

1. SURSA LUMINII

Eminescu descrie odaia sa în câteva poezii și scrisori care, puse cap la cap, pot da o imagine a spațiului ideal de lucru și odihnă. Zicem spațiu ideal, pentru că pare același, deși adresele sunt diferite – și chiar orașele sunt diferite: Iași ori București, poate chiar Viena pentru *Noaptea* (1871). Atmosfera este, însă, aceeași peste tot: un „înăuntru” nocturn. Odaia ca spațiu pare a intra în atenția poetului în momentul când *Sătul de lucru caut noaptea patul*. Chiar dacă momentul în sine al ruperii de muncă este important, ne va interesa, mai întâi, ceva de dinaintea lui, și anume lumina din odaie: de vreme ce-și caută patul, înseamnă că cel muncit a stins-o. Ca în *Scrisoarea I: Când cu gene ostenite sara suflu-n luminare*.

Pentru versul acesta am îmbinat câteva tradiții editoriale, și, în căutarea obiectului propriu-zis, a sursei luminii, ele trebuie deslușite filologic. Prima tipărire a *Scrisorii I*, din „Convorbiri literare”, 1 februarie 1881, are termenul *luminare*, ca în manuscrise. Așa se păstrează cuvântul în toate cele 11 ediții ale lui Titu Maiorescu (1883-1911) și în ediția lui G. Bogdan-Duică (1924). I. Scurtu (1909) schimbă însă: *lumânare* și după el păstrează G. Ibrăileanu (1933, cu *î*) și Perpessicius (1939 cu *â*, 1964 cu *î*). Astăzi s-a generalizat lumânarea, mai ales prin desenele și gravurile care însoțesc textul eminescian (cel mai cunoscut este desenul Ligiei Macovei) – deși G. Bulgăr (1999) și, după dânsul, noi înșine (2002) am restituit termenul original. Trebuie să înțelegem că una este *a sufla în lumânare*, cum mai facem azi de ziua cuiva ori prin biserici – și *a sufla în luminare* este alta, adică poate să se refere la sursa luminii în general: flacăra de lampă, felinar, lemn, gaz aerian, lumânare etc. În *Scrisoarea I* este vorba despre lampă, și vom arăta de ce. Mai întâi, însă, să ne aducem aminte de atmosfera din poezia *Noaptea* (1871, cu 10 ani înainte). Edițiile curente, de astăzi, au: *Lumânarea-i stinsă-n casă... somnu-i cald, molatic, lin*, termenul *lumânare* fiind pus prima dată în text de Titu Maiorescu în ediția a șasea (1894) – și păstrat apoi în lanț de toți editorii (mai puțin G. Bogdan-Duică, pentru că respectă textul *Convorbirilor literare*). Tot G. Bulgăr a restituit termenul original, dar aceste ediții restitutive trec neobservate de manuale, antologii, ediții de editură etc. Să stăm, însă, și să cugetăm: cum poate să se vadă noaptea, într-o odaie, o lumânare... stinsă?! În acest paradox îl lasă editorii pe Eminescu schimbând un biet semn dintr-un singur cuvânt, pe *i* cu *â/î*. Este

limpede că avem de-a face cu o expresie de limbă, *luminarea-i stinsă* înseamnă exact ce înseamnă astăzi *lumina-i stinsă*. Expresia are alt sens decât cuvintele din care este compusă.

Dați-vă seama, stimați cititori, ce ar însemna – ce înseamnă, de fapt – modernizarea în serie, mecanică, a cuvintelor, câte expresii de limbă se desființează, câte paradoxuri citim, gândim și trăim. Din păcate, trebuie urmărite pas cu pas toate aceste situații de limbă. Am făcut acest lucru în ediția noastră sinoptică, dar reiau mai explicit, mai pe înțeles, demonstrațiile „incifrate” acolo în chip de note pentru a se înțelege – pe de o parte posibilitățile foarte largi pe care le are limba română pentru exprimare, și pe de altă parte modul cum noi înșine îngustăm, de-a lungul timpului, aceste posibilități, cum le epuizăm prin standardizare și reguli normative... Odaia lui Eminescu are, desigur, și lumânarea ca sursă a luminii – vezi *Cugetările sârmanului Dionis* unde *carafa pântecoasă doar de sfeșnic mai e bună* – dar dominantă, pentru creație, pentru lucru în general, este lampa, cum o vedem în *Singurătate* (1879): *A târziu când arde lampa*. Pentru imaginea din *Noaptea* importantă este, din punct de vedere filologic, poziția apostrofului și punctuația. Dacă facem un mic efort, fie și rebusistic, putem să ne dăm seama cum înțelege fiecare editor în parte imaginea, metafora, cuvintele. În „Convorbiri literare” avem apostroful strâns, acela care indică forme legate, iar după expresie urmează trei puncte (de suspensie), exact așa: *Luminarea-i stinsă'n casă... somnu-i cald, molatic, lin*. Titu Maiorescu păstrează în prima ediție termenul, dar mărește pragul apostrofului, ca pentru forme disjuncte, și pune virgulă în loc de trei puncte, adică așa (sunt redundant pentru că-mi este teamă de tipograf și de computerul care și-a „implementat” ortografia actuală): *Luminarea-i stinsă 'n casă, somnu-i cald, molatic, lin*. Celelalte ediții păstrează, în serie, apostroful larg maiorecian dar revin la punctele de suspensie din revistă. Se vede clar: Titu Maiorescu face o descriere, enumără ce este „în casă”, adică lumina/lumânarea, somnul cald, molatic și lin sunt înșiruite strict în aceeași serie gramaticală. Și ce înșiruire strâmbă: ceva concret, un obiect, alături de abstracțiuni sensibile... Vreau să spun că chestiunile acestea nu țin de gramatică ori de lingvistică, nu se supun regulilor sau normelor care standardizează: este vorba doar de simțul limbii ca atare, o expresie sinonimică la ceea ce

se cheamă îndeobște „filologie”. Când autorul strânge expresia și pune puncte de suspensie după ea – este de la sine înțeles că o izolează, deci construiește mai întâi atmosfera, lumina stinsă dinăuntru, iar apoi somnul și visul, se păstrează, așadar, constant în zona abstracțiunilor, nu le amestecă în concret. Revenind la *Scrisoarea I*, și acolo e chestiune de apostrof. Maiorescu preia, la fel, apostroful larg, creând forme disjuncte: *sara suflu 'n luminare* – și instituie la toți editorii acest fel de apostrof. În „Convorbiri literare” Eminescu are un apostrof care poate fi considerat mediu, adică ceva mai mic decât cel larg dar mai mare decât cel strâns. Sunt, în toată poezia sa tipărită la „Convorbiri”, trei sau patru forme ale acestui apostrof mediu, cea mai ușor de înțeles fiind aceea din *Scrisoarea IV: Povestesc ele 'n de ele*, unde avem de-a face cu un calup de cuvinte, cu o rostire egală. În imaginea luminării, însă, acest apostrof trebuie considerat strâns. Eminescu are multe locuri unde cere lectură imitativă, adică așa cum se desfășoară acțiunea, și vom reveni asupra lor. Când ai, însă, scrierea legată: *sara suflu'n luminare*, și vezi formele aliterante *sa-/su-*; *a- u-u-u-a* – sugestia suflatului încet și continuu vine de la sine. Dimpotrivă, pauza după *suflu* sugerează acțiune rapidă. Considerați cele două obiecte în discuție, lampa sau lumânarea, și vedeți cum se stinge fiecare în parte prin suflat asupra lor.

Pentru o și mai bună înțelegere a diferenței dintre sensul cuvintelor și cel al expresiilor, iată încă două locuri din aceleași poezii. Eminescu are așa: *Căci perdelele'ntr-o parte când le dai – și De pe fruntea mea cea tristă tu dai vițele'ntr-o parte*. Să se observe: în *Noaptea* (1871) are cratimă – în *Scrisoarea I* (1881) are apostrof pentru *într-o / într-o*. Dar edițiile preiau, toate, după Maiorescu, primul apostrof larg: *perdelele 'ntr-o parte, și vițele 'ntr-o parte*. Așadar, cum e cu perdelele: le dă pe amândouă într-o (singură) parte? Dar cu vițele de păr: le dă pe toate într-o singură parte, ca și cum i-ar face o cărare marginală? Este clar că aici apostroful strâns cere citirea împreună iar în intenția poetului avem de-a face cu o expresie de limbă: *într-o parte = la o parte*. Poate că odaia nici nu are fereastră cu două perdele, poate că pluralul *perdele* se referă, aici, la o singură perdea cu franjuri ori foarte bogată, din mai multe pânzeturi adăugate una peste alta – oricum, sensul este acela al descoperirii spațiului interior, întunecat, pentru a pătrunde lumina lunii înăuntru. Iar acest sens – numai apostroful îl stabilește.

TRISTE AMINTIRI...

- urmare din pag. 21 -

am lipit pe hârtie bună și l-am pus din nou pe perete sus în iatac, fiind mai de valoare acum. [...]

A venit la noi în sat ocupația germană. S-a instalat la Nițescu „Vachii” ziceau ei. Dar noi le ziceam „Vaci”.

Întâi un plutonier Valigora, Polonez, care simțea la fel cu noi, deși noi tot credeam că ne spionează. Ne spunea că Germania e slăbită, așa îi scria sora, că și el vrea să fie învinsă ca să ia și Polonia lui libertatea, era de partea noastră mereu și când venea cu soldații în casă spunea: Azi „revizie”. Apoi trimitea soldații în altă parte și ne spunea: Să îngropați tot și să nu dați nimic la nemți. Ne-a făcut și rău că noi am crezut că așa sunt toate reviziile. S-a schimbat Valigora și în locul lui a venit altul Lindenberg. Într-o zi, când eram singură acasă prin Aprilie 1917 mă pomenesc cu el și vreo 4 soldați nemți după el zicând: „Revizie”. Eu învățată ca cu Valigora nu luam în serios. Când, ce să vezi, începură să scoțoacească paturile pe sub saltele, pe sub paturi, pe după dulapuri și amănunțit să nu rămână un loc mic necercetat. Îmi adusei

aminte ca fulgerul de o Doamnă a noastră din Târgoviște care o înaintaseră pentru arest în Germania, că îi găsiseră ascunse niște arme ale soțului său, ofițer pe frontul Român. Dar soțul meu care avea o armă Română și un coș cu cartușe în podul caselor de sus și o armă ungurească și destule cartușe în podul cel mare de jos. Și eu singură să dau deslușirile convenite! Vă închipuiți toți câți mă cunoașteți, în ce stare eram!

A terminat cu chiu cu vai prin case, șezând aproape un ceas parcă ar fi știut ceva. Zice: Să mergem și în poduri! Ce să fac eu? În podul de sus, armă și cartușe, în podul de jos, la fel. Zic, după ce caut cheile intenționat mai mult timp, crezând că-i plictisesc. Să mergem mai întâi jos. Dar eu o iau înainte, Lindenberg după mine, eu după scară fiind le arăt mereu gratia goală și îi rog mult să nu calce pe ea că surpă tavanul, fiind casa nepoduită încă. Neamțul, cu ochii la gratie jos, se izbește cu putere cu capul de căpriorașul care e în dreptul ușei podului la intrare înăuntru. Nu e asta ajutorul direct al lui Dumnezeu? El singur văzându-mă în situația aceea m-a învățat să-i păcălesc. A pus neamțul

mâna la frunte și singur el a intrat în pod și a ieșit iute înapoi frecându-se la frunte și înjurând. I-a pierit pofta de „revizie” și a uitat de celălalt pod. Au plecat cu toții pe poartă, iar eu, înfășurând cu niște ițe lungi puștile, le-am scos pe amândouă de prin poduri, ziua, din fața nemților de peste drum și cum nu știam unde să le bag, le-am asvârlit în groapa cu boștină, cu gloanțe cu tot. De acolo le-a luat popa într-o căruță cu lemne și le-a ascuns pe la ferăstrău. Asta a fost revizia cu puștile, cea mai periculoasă. Au venit la rând multe dar cu mai puține emoții. [...]

Și vara lui 1917 i-a apucat pe nemți tot cu caii la noi în grajd. [...] Am avut în vara lui 1917 și sus la noi instalați niște învățaiți ai armatei Germane. Un farmacist din Breslau. Paul Birche, altul nu știu ce Otto Harvig și al treilea nu știu cum. Aștia se numeau jandarmi de câmp. Le dase trăsura și cai la dispoziție și toată ziua se plimba pe dealuri.

Transcriere și note
RODICA LĂZĂRESCU

Vintilă Horia și istoria premiului Goncourt

Scriitor format în anturajul revistei *Gândirea*, Vintilă Horia a iubit cultura românească și în ipostaza de exponent al exilului românesc. Într-un interviu acordat lui Gelu Ionescu în revista „Apostrof” (nr. 2/1990), el va mărturisi că îi este foarte ușor să scrie într-o limbă străină, deoarece exilul l-a pus la multe încercări și a reușit să se adapteze: „Am scris și-n italienește anumite lucruri. Am scris multe articole în italienește și chiar și poezii. Dar limbile de care sînt într-adevăr intim legat sînt limba română, franceză și spaniolă, fără doar și poate.” (p. 25, Interviul transmis în cursul anului 1988, în cadrul *Actualității românești*, la postul de radio EUROPA LIBERĂ).

Romanul *Dumnezeu s-a născut în exil* (1960) publicat în limba franceză la Arthème Fayard, cu o prefață realizată de Daniel Rops de la Academia Franceză, înainte de a avea acest succes, romanul a fost respins de editurile Plon și Seuil. Prezentul roman va primi prestigiosul Premiul Goncourt. După câteva ore de la decernarea premiului, autorul va da o declarație pentru ziarul *ABC* (Madrid), unde va prezenta intenția publicării acestui roman. El mărturisește că și-a conceput opera ca un omagiu adresat poetului Ovidiu.

Acest roman este conceput sub forma unui memorial al poetului în care își confesează evenimentele din propria trăire emoțională, el are o revelație a dobândirii, a libertății de gândire, cu prețul de a fi îndepărtat de propria țară. George Uscătescu, în *Destin* (caietul nr. 12, Madrid, 1962), prezintă sentimentul care învluie acest roman, dar și tensiunea interioară la care este supus poetul exilat: „Exilul românesc vedea în Ovidiu ceva mai mult decât prezența unui poet latin aruncat de soartă în mijlocul Geților nemuritori. Exilul românesc vedea în Ovidiu un precursor al propriei, sguuitoarei sale drame. Cu acest sentiment profund a scris Vintilă Horia romanul „Dieu est né en exil”. Horia imaginează un „Jurnal” scris de Ovidiu în exilul de la Tomis. Într-o carte care abordează o tehnică literară plină de dificultăți și de riscuri, datorită exigențelor la care se supune – impuse de „Jurnalul” imaginar – protagonistul romanului reușește să evoce mediul în care trăiește, devine purtătorul „tezelor” scriitorului, isbutește să ne ofere cu grație și măsură schimbările psihologice operate într-un exilat în cursul anilor, tensiunile sale intime, speranțele, desnașdările, idealurile, conflictele interne provocate de contactul cu o lume cu totul nouă, atât de deosebită de a sa, atât de misterioasă.” (p. 190)

Scriitorul apelează la exploatarea spațiului elegiac din *Tristele* și *Ponticele* ovidiene și va proiecta imaginea unei vieți dintr-o urbe romană. Vintilă Horia va parcurge ipotezele istoriografiei latine, apelând și la *Elegia a X-a* din *Triste*. În biografia pe care o prezintă în acest roman, el se autodescoveră, ca exilat, spațiul exilului care este prezent în aproape toate romanele sale. În acest roman el a prezentat toate suferințele pe care a trebuit să le îndure în perioada exilului. Modelul de poet pe care acesta îl promovează este acela de exilat modern care se raportează mereu la pământul de unde a plecat, el este revoltat și are curajul să-i înfrunte pe zei. Din cei zece ani pe care i-a trăit departe de Roma, primii opt ani au fost de acomodare într-o lume deloc comodă. Această capodoperă a fost tradusă în șaptesprezece limbi și se poate afirma că se regăsește metoda lui Flaubert din *Salambô*, aici prezentându-se sugestii despre vechea Carthagina. Evocarea trecutului dă o nuanță estetică, iar Vintilă Horia a avut doi precursori cunoscuți: Hermann Broch cu opera *Moartea lui Vergiliu*, această operă va contura personajul raportat la principiile cosmogonice (apă, foc, pământ, eter) și Marguerite Yourcenar, autoarea a operei *Memoriile lui Hadrian*.

Constantin Ciopraga în *Personalitatea literaturii române* (1997), prezintă stilul lui Vintilă Horia care este unul inconfundabil, vede în formularea „Dragostea e cunoaștere” o propoziție plină de semnificații, cu multiple implicații filozofice: „concișă propoziție în cauză, rostită de un slujitor al lui Zamolxe, amintind limbajul arhitecților de doctrine. La nivelul expresiei, textele prozatorului, punctate cu astfel de iluminări, au parcă ceva catodic ori procesional, ceva din vechile cărți de învățătură, profilul său fiind al unui neostenit problematizant; îl vedem gata de adnotări la operele altora, referindu-se bunăoară la sfântul Augustin, la Dante, la Cervantes, la Shakespeare, la Proust și Papini, la Thomas Mann și Kafka, la Hermann Hesse și Rilke, la T.S. Eliot și Robert Musil, la James Joyce și Ezra Pound; iată-l trimițând la Platon și Kierkegaard, la Nietzsche și Heidegger, la Ernst Jünger, la Carl Jung, la Guénon, ori la principiile fizicienilor Bohr, Planck și Heisenberg, și declarându-se influențat de Oswald Spengler ori de Toynbee; nu mai puțin se manifestă el ca observator

pe cont propriu al complexelor vieții contemporane. [...] Pentru lectorul român avizat, multiplele informații despre geto-daci, despre sufletul, caracterul, miturile și religia lor – monoteistă, precum cea a ebreilor – sînt de domeniul cunoștințelor generale; în viziunea românească din *Dumnezeu s-a născut din exil* interesează însă în ce măsură relația *document-ficțiune*, combinațiile și permutațiile, gramatica specială a textului și celelalte comportă perspective memorabile.” (pp. 293-294)

Primirea acestui premiu a trezit o serie de controverse, care l-au adus pe scriitor în atenția opiniei publice. Ileana Vajda, în ziarul „Orizont” (nr. 6/14 februarie 1992), afirma următoarele: „Cum a fost posibil să fie premiat un disident oponent al teoriilor cu care „responsabilii haosului contemporan” l-au sfâșiat pe om? Cum să fie premiat un roman care a îndrăznit să scrie într-o franceză încărcată de sensuri dacice și regenerate de valențele raționaliste ale secolului luminilor? În fine, cum să fie asimilată instituției literelor și producției de serie ilustrate de o creație mistică, opusă spiritului epocii?” (p. 7)

Presa franceză, *L'Humanité* sau *Le Figaro*, a încercat să demonstreze fascismul lui Vintilă Horia. André Wurmser a scris în ziarul *L'Humanité*, (nr. 5054/29 noiembrie 1960) că autorul este: „Fasciste, antisemite, pro-hitlerien, cet individu le fut dès qu'il prit la plume.” (p.2). Autorul este, apoi, catalogat ca fiind un *fascist notoriu*, acuzație făcută în ziarul *Scînteia*, (nr. 5005/1 decembrie 1960) de către un anonim. El este învinuit că a scris împotriva statului francez și că Academia Goncourt nu poate accepta acest lucru: „Cînd hoardele fasciste se pregăteau să invadeze Franța, Vintilă Horia scria articole pline de ură la adresa poporului și culturii franceze pe care le dorea cît mai repede aduse sub jugul «noii ordini europene».” (p. 4)

Șirul acuzațiilor va continua, ajungându-se chiar la numirea autorului în ipostaza unui *criminal de război* (*Scînteia*, nr. 5005/1 decembrie 1960): „În timpul războiului, ca atașat de presă la ambasada română din Roma, iar apoi consul la Viena, Vintilă Horia a sprijinit activ războiul ticălos anti-sovietic, înrobirea și jefuirea României de către cel de-al treilea Reich. În toiul acestei activități criminale, el a fost surprins la Viena de întorcerea armelor de către România împotriva hitlerismului. După eliberarea României, el n-a mai îndrăznit să calce pe pământul țării. Pentru activitatea sa fascistă, de trădător de patrie, în februarie 1946 Tribunalul poporului din România l-a condamnat pe criminalul de război Vintilă Horia Caftangioglu la închisoarea pe viață.” (p. 4)

Tot acest scandal a apărut în momentul în care Ambasada română a vrut să speculeze succesului lui Vintilă Horia, acesta nefiind de acord. În România au fost scoase la iveală niște articole ale scriitorului, articole concepute în favoarea Germaniei. Presa franceză a început să scoată la iveală documente care compromit acest premiu. Vintilă Horia nu a reușit să se apere, dar s-a revanșat în următorul său roman *Journal d'un paysan du Danube*, unde a scos în evidență înșelătoria.

În *Vocile exilului*, ediție îngrijită de Georgeta Filitti, se vorbește despre publicarea romanului ca o scoatere din mediocritate: „Majoritatea oamenilor astăzi sunt orbiți de interesul de clasă, de partid sau chiar de sfînta gelozie. Gelozie care se explică, căci Vintilă Horia a reușit în lucrarea sa să depășească mediocritatea și să se ridice deasupra oricărui cretinism!” (p.282)

Cercetătorul Adrian Nicolae Petcu în *Rost* (iunie 2004) arată punctual care sunt cele două motive pentru care prozatorul va declanșa ceea ce s-a numit *Scandalul Goncourt* (1960): 1., „Propaganda pentru fascism și hitlerism și pentru și pentru aderarea României la politica Axei”, cu subcapitolele: „elogierea ditirambică a fascismului și hitlerismului și a reprezentanților lor”; „deformarea democrației și a reprezentanților ei”; „difuzarea temelor antisemite, elemente constitutive ale hitlerismului pe latura rasială”; „România trebuie să fie indisolubil legată de Axă, deoarece ...”; 2., „Sprijinirea dictaturii antonesciene ...”

După campania de presă dusă de ziarul *L'Humanité*, autorul decide să renunțe la premiul, deoarece nu putea să accepte colaborarea cu comunismul de la București. Serge Zeyons, în *L'Humanité Dimanche* (nr. 640 / 4 decembrie 1960), afirma: „Vintilă Horia Caftangioglu a capitulé. Quatre jours après les revelations de «L'Humanité» sut le passé du Goncourt 1960, l'auteur de «Dieu est né en exil» a renoncé à son prix. Quelle sera maintenant l'attitude des académiciens? Prendront-ils acte de la renunciation de Horia? Maintiendront-ils leur vote? L'annuleront-ils? Nous les saurons demain.” (p. 12)

Ziarul *Scînteia* (nr. 5009/6 decembrie 1960) va sublinia cu satisfacție faptul că premiul Goncourt nu va mai fi acordat: „PARIS 5 (Agerpres). – După cum anunță agenția France Press, Adunarea Generală a Academiei Goncourt a hotărât în unanimitate să nu mai decerneze premiul pe anul 1960. Această hotărâre, care constituie în fapt o retragere a premiului acordat transfugului fascist Vintilă Horia Caftangioglu, reprezintă o importantă victorie a opiniei publice, o înfrângere răsunătoare pentru inițiatorii acestei încercări de a încununa cu un premiu literar un criminal de război – fascist și trădător de patrie.” (p. 6)

Neagu Djuvara în *Amintiri din pribegie* (2010) descrie atmosfera creată de scandalul Goncourt și intenția unor scriitori de a-i convinge pe academicieni că decizia luată nu era una corectă. El considera că publicațiile autorului în urmă cu douăzeci de ani nu ar trebui să-l influențeze și opera lui nu ar trebui să fie raportată la trecutul lui politic: „Eram loviți de trăsnet. Ne-am sfătuit – veniseră Monica Lovinescu și Virgil Ierunca, Lucian Bădescu, viitor profesor la Sorbona, Teodor Cazaban (care lucra deja alături de mine la fundație), până și Cioran în persoană. Să încercăm, în primul rând, să-i convingem pe academicienii Goncourt de a reveni asupra hotărârii luate, iar de nu, barem să plasăm în presă câteva articole lămuritoare. [...] S-a apucat micul nostru grup să redacteze o pagină de explicație. Dacă nu de justificare, a opțiunilor de tinerete ale lui Vintilă Horia, care n-ar fi trebuit luate în considerare în aprecierea unei opere literare, mai cu seamă după douăzeci de ani.” (pp.130-131)

Amicul său Nicu Caranica mărturisește, în *Steaua* (nr. 5-6 / mai-iunie 1992), că perioada în care acesta a trecut prin scandalul nedecernării premiului Goncourt, aceștia nu s-au mai putut întâlni ca înainte: „Ne vedeam des în vremea aceea. Locuia cu soția și cele două fete ale lor la Issy les Moulinaux. Dar nu pentru multă vreme, căci a urmat neuitatul premiu Goncourt. Mă îndoiesc că membrii juriului care i-au decernat premiul au pătruns, dincolo de minunata curgere cristalină a narațiunii, toată adâncimea spirituală pe care o ascundea limpeditatea lui *Dumnezeu s'a născut în exil*. Vintilă Horia însuși de altfel, cu vreo cinci ani mai târziu, a notat în *Journal d'un paysan du Danube* (*La Table Ronde*, Paris, 1966) că cei mai mulți critici n'au văzut în această operă decât „sfârșirea exilului politic”. Ce să mai spun de un critic ca Kleber Haedens care (în *France Soir* mi se pare) nu vedea în carte decât un simplu exercițiu școlăresc? Și asta imediat după premiu, cu nimic influențat adică de așa zisul scandal care a urmat.” (p. 14)

În septembrie 1991, Horia Vintilă îi va acorda un interviu Angelei Martin, interviu publicat în *Revista Cultura* (nr. 40 / 21 iunie 2006), unde acesta se declară un naționalist convins și un adept al dreptei franceze, în același timp va mărturisi faptul că nu a fost legionar: „Am fost, încă de pe timpul studenției, deci de pe timpul când am început să colaborez la *Gândirea*, un naționalist, crescut în spiritul dreptei tradiționale franceze (mă refer la Daudet, Bainville, Maurras), dar și în entuziasmele pe care le provocau pe atunci între noi victoriile „naționalilor” spanioli împotriva comunismului stalinist. [...] Am crescut între românism și creștinism și cred că și pentru tinerii de azi tot acesta ar fi modelul de formație cel mai adecvat și mai eficace. Având în vedere că directorul *Gândirii*, Nichifor Crainic, era foarte antilegionar, mare parte dintre noi n-am aderat niciodată la acea mișcare. [...] N-am nimic de justificat. N-am fost legionar pentru că mă aflu în acea epocă din viața mea printre colaboratorii *Gândirii*. Poate că altfel aș fi făcut parte din Garda de Fier. Nu simt niciun fel de nevoie de a-mi justifica non-legionarismul. Rușine e să fi fost român și comunist. Dovada sau dovezile cele mai clare că așa a fost sunt următoarele: întâi, că am fost numit atașat de presă la Roma în iunie 1940, când domnea încă regele Carol al II-lea și Crainic era ministru al Informațiilor și al Propagandei; al doilea, că am fost scos din post în momentul în care Garda de Fier lua puterea în septembrie 1940; al treilea, că am fost numit din nou atașat de presă, de astă dată la Viena, în primăvara anului 1942, când Alexandru Marcu a luat locul lui Crainic la același minister; al patrulea, că am fost internat în septembrie 1944 în lagarul de la Krummhubel, împreună cu toți ceilalți diplomați din Germania; dăca aș fi fost legionar nu numai că nu aș fi putut ocupa acel post sub guvernul Mareșalului Antonescu, dar aș fi rămas la Viena ca să colaborez cu guvernul constituit acolo de Horia Sima. [...] Creștin fiind, nu dușmănesc pe nimeni, nici pe cei care susțin că am fost legionar.”

MĂDĂLINA-VIOLETA
DĂRMINĂ

„Am fost, încă de pe timpul studenției, deci de pe timpul când am început să colaborez la *Gândirea*, un naționalist, crescut în spiritul dreptei tradiționale franceze (mă refer la Daudet, Bainville, Maurras), dar și în entuziasmele pe care le provocau pe atunci între noi victoriile „naționalilor” spanioli împotriva comunismului stalinist. [...] Am crescut între românism și creștinism și cred că și pentru tinerii de azi tot acesta ar fi modelul de formație cel mai adecvat și mai eficace. [...] N-am nimic de justificat. N-am fost legionar pentru că mă aflu în acea epocă din viața mea printre colaboratorii *Gândirii*. Poate că altfel aș fi făcut parte din Garda de Fier. Nu simt niciun fel de nevoie de a-mi justifica non-legionarismul. Rușine e să fi fost român și comunist.”

VINTILĂ HORIA

litere

Leonid Dragomir



Biblioteca de filosofie

O viziune tragică de secol XXI

Cu privire la *Infinitul dinăuntru* (Ed. Humanitas, București, 2012), autorul, Vlad Zografi declară într-o scurtă Prefață că-i este greu să spună ce este exact cartea. Într-adevăr nu e simplu să-i afli formula, deși între cele șase eseuri, numite de autor povestiri, plus notele, care sunt de fapt niște comentarii în general ample, există o coerență remarcabilă. Ele sunt interpretări obținute printr-o lectură sincronică a operelor câtorva giganti ai literaturii mondiale, începând cu tragicii greci, trecând prin Shakespeare, Cervantes, Molière, până la Eugen Ionescu și Beckett. Reușita interpretării se datorează în opinia mea jocului foarte subtil între trei concepte. Pentru a le prezenta mi se pare nimerit să încep cu o mărturisire pe care o face autorul în eseu ce dă titlul volumului: “Una dintre ideile mele obsesive e tocmai asta: realitatea, așa cum ne e dată, e inacceptabilă și n-am altă soluție decât să pariez pe ceva exterior ei, care s-o răstoarne, ceva absurd”. Afirmatia este, evident, șocantă pentru o mentalitate postmodernă orientată spre gândire pozitivă, optimism istoric, corectitudine politică ș.a. Așa cum ne este livrată în carte, ea este pe lângă “obsesie” personală și o concluzie a lecturilor din autorii amintiți.

Vlad Zografi pornește de la niște întrebări formulate simplu, care atunci când își primesc răspunsul dobândesc parcă un aer de evidență încât în calitate de cititor te miri cum de nu ți-au trecut și ție prin cap. Spre exemplu în primul eseu, *Cuvântul*, el constată o anume incongruență între vorbele frumoase rostite de Richard al III-lea la începutul piesei omonime a lui Shakespeare și personajul ticălos pe care-l cunoaștem. De altfel, remarcă Zografi, întreaga dramaturgie shakespeareiană este străbătută de o anume nepotrivire între ceea ce spun personajele, felul cum văd ele, și ceea ce spectatorul vede petrecându-se pe scenă. Privirii din afară i se dezvăluie *filmul acțiunii*, “un șir de evenimente înregistrate de un ochi sau de o cameră de filmat, care mătură spațiul de joc, cuprinzându-i pe toți actorii”. Aceștia nu văd însă decât *filmul personal*, care nu le lasă posibilitatea de a se privi din afară, implicați fiind în acțiune, dar include universul lor lăuntric. Dificultatea punerii în scenă a pieselor lui Shakespeare este dată de faptul că, spre deosebire teatrul realist care lucrează cu personaje bine conturate din punct de vedere psihologic pentru a sluji filmului acțiunii, ele sunt construite prin punerea laolaltă a filmelor personale ale fiecărui personaj. Marele dramaturg englez se face avocatul fiecăruia, oricât de odios ar fi și de aici rezultă, dincolo de incongruențe mult adevăr uman, care exclude clișeele psihologice, morale sau de alt fel. Personajele shakespeareiene ne vorbesc despre felul cum se văd ele, ne desfășoară filmele lor personale, de aceea sunt ca și noi atunci când ne scoatem măștile, adică greu de definit. Or, filmul personal se naște din cuvintele pe care ni le spunem, din dialogul neîncetat cu sine. Ca o paranteză – sunt multe în această carte – sărăcia limbajului la care-și aduce astăzi o contribuție importantă mass – media, conduce la standardizarea filmelor noastre personale, ceea ce nu e cazul personajelor lui Shakespeare la care abundă bogăția limbajului.

Dar ce înseamnă faptul că vorbim cu noi înșine? se întreabă, cum spuneam simplu, autorul. Înseamnă, răspunde el tot simplu, că interacționăm. În natură există mai multe

tipuri de interacțiuni, între care cea mai evidentă este cea gravitațională, cu atât mai intensă cu cât corpurile sunt mai apropiate. Se întâmplă însă ca două corpuri să coincidă; situația este, ne asigură Vlad Zografi, fizician de formație înainte de a fi dramaturg, descrisă în fizică. În acest caz interacțiunea devine infinită. Este, raționează el prin analogie, cazul nostru atunci când ne gândim la noi înșine. Dintr-o astfel de interacțiune infinită rezultă *domeniul nedefinit*, o zonă ce se sustrage obiectivărilor și teoretizărilor care încearcă să o delimiteze, precum cele psihanalitice. Ea este populată de sensuri, adică de direcții în care ne mișcăm în căutarea unui “zăcământ plauzibil”.

Filmul acțiunii, filmul personal și domeniul nedefinit, aceasta este triada conceptuală pe baza căreia autorul reușește să scoată la lumină înțelesuri surprinzătoare din câteva capodopere ale literaturii și teatrului. Astfel, don Quijote, personajul romanului lui Cervantes, departe de a fi un nebun, cum crede mentalitatea clișeizată, este “poate cel mai lucid personaj din toată literatura”, întrucât e conștient de ruptura gravă dintre sensul pe care-l caută în domeniul său nedefinit și logica lumii. Autorul detectează în *Don Quijote* câteva pasaje care indică spre o astfel de conștiință tragică. Nebunia propriuzisă se naște din neasumarea divorțului dintre scenariile și rolurile pe care ni le construim neîncetat și cele pe care ni le impun ceilalți; căci suntem în același timp autori și actori, de aici atracția pe care a exercitat-o întotdeauna teatrul și literatura, formele elaborate ale acestor inclinații fundamentale ale omului.

Infinitul dinăuntru are ca subtitlu: *șase povestiri despre om, societate și istorie*. Mărturisirea citată la început vorbea despre incompatibilitatea dintre infinitul lăuntric (filmul personal, domeniul nedefinit) și lume (filmul acțiunii) din perspectiva primului. Vlad Zografi constată aceeași neconcordanță din perspectiva lumii ca societate și istorie. Astfel, o lectură paralelă a piesei *Hamlet* de Shakespeare și a tragediei *Oedip rege* de Sofocle, descoperă similitudini care merg până la nuanțe. Ambii pun în joc un timp ciclic, nu linear, în care creației trebuie să-i urmeze distrugerea pentru ca o nouă renaștere să fie posibilă. Filmul acțiunii nu ține cont de filmul personal al personajelor. În *Hamlet* mor în final toate personajele principale, cu excepția lui Horațio, care are rolul de a spune povestea lui Hamlet în noua lume a noului rege al Danemarcei¹, Fortinbras. Practic, din mecanismul infernal al istoriei, din “realitatea inacceptabilă” nu se poate ieși. Și totuși, în piesele lui Shakespeare există niște personaje, bufonii care reușesc să detensioneze lumea, să o haotizeze controlat, prin cuvinte, reducându-i astfel presiunea cu care apasă asupra personajelor. Ei joacă rolul pe care-l avea pentru greci spectacolul tragic în care o lume era distrusă pentru ca viața să poată fi reluată. Bufonii reușesc să se sustragă timpului piesei, ei devin ca și noi spectatorii, exteriori filmului acțiunii. Mai mult, nu au destin întrucât au ieșit din timp și par a fi alcătuiți numai din cuvintele pe care le rostesc. În modernitatea târzie, în piesele lui Eugen Ionescu sau ale lui Beckett nu mai apar decât bufonii, numiți de ultimul knuki. De aici absurdul replicilor din *Cântăreața cheală* și pe atmosfera mizeră, apăsătoare în care nu se poate petrece nimic din *Așteptându-l pe Godot* sau *Sfârșit de partidă*. Au fost anihilate

atât filmul acțiunii, cât și filmele personale, nemairămânând decât domeniul nedefinit din care a dispărut orice sens, însă nu și nostalgia unui sens. Ea este tot ce mai rămâne din om atunci când i se ia totul. Așadar încercarea de a se sustrage istoriei duce la absurd, la apariția unor suboameni care nu pot să trăiască și nici să moară.

Istoria înseamnă însă politică, sete de putere și strategii de a o acapara și de a o menține. Pornind de la romanul *Demonii* al lui Dostoievski, Vlad Zografi ajunge la concluzia că politica a fost tot timpul un joc între oamenii maturi, preocupați de putere, insensibili la retorică, dar știind să o folosească, cinici și adolescenți, îndrăgostiți de idealuri și principii nerealiste, incapabili de compromisuri, convinși de retorică, adesea a unor maturi patologici. Cei dintâi i-au folosit tot timpul pe ceilalți și atâta timp cât societatea democratică a reușit să stopeze ascensiunea maturilor patologici, gen Hitler, lumea părea bine așezată, putându-se vorbi chiar de un sfârșit al istoriei (Fukuyama). O nouă provocare s-a ivit o dată cu calculatoarele și cu lumea virtuală, pe care n-o mai stăpânesc maturii, ci adolescenții. Acum filmul acțiunii se desfășoară în virtual, filmele personale se adaptează acestuia, iar domeniul nedefinit e populat cu sensuri ce nu au legătură cu realitatea. Deci o lume în care adolescenții se simt în sfârșit acasă. Numai că se conturează deja un război între real și virtual căruia afacerea Wikileaks, cu dezvăluirea unor documente ce țin de zona ocultă a puterii maturilor, îi constituie doar un preambul. Despre ce înseamnă aceste schimbări de raporturi de forțe între virtual și real, între adolescenți și maturi, nu știm deocamdată mare lucru, cum nu știm cine va fi noul Fortinbras, încheie autorul.

Sugestia este destul de clară: lumea aceasta veche, precum în *Hamlet* sau în tragedia greacă, trebuie să piară pentru ca o nouă lume, despre care nu cunoaștem dacă va fi mai bună sau mai rea, să se nască. *Infinitul dinăuntru* readuce în actualitate viziunea tragică despre om, istorie și societate, născută în Occident la greci, și străbătând marea literatură până la noi. Oricât ne place să credem în progres suntem guvernați de forțe și legi care ne depășesc și ne stăpânesc, iar universul și istoria își urmează cursul indiferent de temerile, așteptările, utopiile noastre. Însă dacă acel ceva, din afara lumii, acel ceva absurd pentru că de neconceput în cadrele realității acesteia, ar fi de fapt Cineva, existând chiar înăuntru nostru, “mai intim nouă decât ne suntem noi înșine” (Sf. Augustin)? Cu siguranță istoria cu tot cortegiul ei de suferințe n-ar dispărea, dar toate și-ar recăpăta sensul în speranța dezvoltării finale. Dacă în domeniul nedefinit nu suntem atât de singuri, atunci există o cale de ieșire. Realitatea fiind inacceptabilă pentru o minte lucidă trebuie să pariem pe ceva din afara ei. Problema, ca și la Pascal, este pe ce/cine anume pariem².

¹ Conform convenției constitutive teatrului, care-l deosebește fundamental de film, scena este lumea întregă; Danemarca, Teba etc aceasta reprezintă.

² Aștept de la Vlad Zografi, are toate datele, un eseu în legătură cu formula lui Tertullian: “Credo quia absurdum” (Cred pentru că este absurd) sau/și despre pariul lui Pascal.

Dar ce înseamnă faptul că vorbim cu noi înșine? se întreabă, cum spuneam simplu, autorul. Înseamnă, răspunde el tot simplu, că interacționăm. În natură există mai multe tipuri de interacțiuni, între care cea mai evidentă este cea gravitațională, cu atât mai intensă cu cât corpurile sunt mai apropiate.

